

В. И. ЛЕНИН өссө Советскай былаас магнайгы сыйлыгар: «Винни бэйэбит сууттуохпутун наада... государственной салалыыга үлэһэн интильээнчилэр кизэн арааһа кыттытын ситиһэххэ», — диир эһитэ. Улуу сирдыт ити этитэ олоххо киирбитэ.

Советскай суут — аан дойдуга саамай демократичнай, саамай кырдыктаах суут. Ол кэрэһитинэн суут үлэтигэр нэһилиэнньэни талыллар народнай сэтээтэллэр кытталлара буолар. Ханна баарар дыала народнай судууһаны кытта тэҥнэ 2 народнай сэтээтэл кытталлар.

Народнай суут үрдүк аналыйар государственнай, общественнай ториталар, советскай гражданныр сокуоннай интэрнестарин уонна бырааптарын арааччылааһын буолар. Суут гражданныр советскай сокуоннары ытыктыыр буолуу тыһыыгар интэргэ көмөлөһөр. Народнай суут ити соруктарын суукка киирэр холобууна уонна гражданный дыаһаллары, административнай кэһилэр тустарынан матырыйааллары көрүүнэн, үлэһиттэр үтсүүлэрин, сайабыланыннарары быһаарыынан ситиһэр.

Оройуонга итириктээһин, онтон сибээстээх буруйдаары оҥоруу ачыы. Холобур, 1986 сылга ити иннинээһи сылы кытта тэҥнээххэ арыгылаан милицияга түбөһүн ахсаана икки төгүл аччаата. Ону тэҥэ иһини өлөрүү, ыардын бааһырдый, государственнай уонна общественнай бааһы уоруу, иһини халааһын курдук ыар буруйдар лаппа арыһаатылар. Кыра күлүгөннээһин эмиз агарынан аччаата. Итириктээһин, общественнай бэрээдэги кэһин Хайахсыт, Кылааннаах, Чакыр нэһиликтэригэр «Ликтотомунэһерго», өрөмүөнүүр-техническай предприятие, промкомбинат, олобу-дьаһары хааччыһы производствений управлениетин коллективтарыгар ачатылыына. Чэһин-чэбдик олох снэрин иһин охсуһуу кизээн иһэр, дьон үлэһэ-хамнаһа, общественнай олоххо активностара үрдүүр. Арыгытан нэһиликтэригэр акнаастаны үтүө холобурдара баар буолулар (холобур, Кылааннаах, Хонтодо, Чакыр).

Ол эрэри оройуонга буруйу оҥоруу билигин да албах. Күлүгөннээһин, транспорһан сыйдыы быраабылатын кэһин курдук буруйдар аччаабылар. Бырааһы оҥоруу эмиз баар. Ааспыт сылга буруйу оҥоруу ордук албохтик Соловьевка, Одьулуунга, Хатылыга, Волугурга, райпотребснествова, эт-үүт комбинатыгар, туббольдаа таарыста.

Народнай суут буруйдаахтарга наадаастыыр мнэрэни туттарыгар сокуон ирдэбиллэр сөн түбөһиннэрин иһин хайысханы тутулар. Бииринэн, общественна кутталлаах ыар буруйу оҥорбуттарга эбэтэр буруйу иккистээн, үтсээн оҥорор дьонго ханнык да сымаан бизир суох буолуохтаах. Итиниктэр, быраабыла курдук, хаайы мнэроттэр ууруллаллар. Иккиннээн, общественна олус куттала суох буруйу, буруйу аан магнай эбэтэр албас быһыыга-майгыга оҥорбуттарга кыһалан үлэ, кэтээн көрүү курдук интэр-өйдөтөр мнэралар тутуллаллар. Итиник дьоннор суут уонна милиция органын бастааһынай контуруолугар сыйдыаллар.

Мин коллектив итэбэлин ылан народнай суут сэтээтэллэрин хайыс да төгүл талыллан үлэһини. Бу — олус эппиэттээх үлэ. Ол курдук, суукка көрүлүлэр хас биһодон дыала — бу советскай киһи дьылдата. Буруйу оҥоруу араастаах буолар. Холобур, сорох киһи буруйу сорууһан оҥорор. Биллэн турар, манһын дьон общественна ордук кутталлаахтар. Иһилэргэ ханнык да сымаан бизирин суох буолуохтаах. Сокуон көрөрүнэн эппиэтинэни сүтүөхтээхтэр. Оттон сорох киһи буруйу албас, билэтинэн көрбө

үлэһин сирдэринэн интэр-өйдөтөр үлэ ытыллар, үтүгэй үлэһиттэр сыймарыллаллар. Суут практика-та көрдөрүүнэн, хаайыттан сибээһэ суох мнэрэһэ сууттаммыт дьон (биирдинлээн түбэлтэттэн уратыларга) көнөр суолга тураллар, хаттаан буруйу оҥорботтор. Холобур, кэһини иһин сылга хаайыттан сибээһэ суох мнэрэһэ сууттаммыт 97 киһитэн 94-дэ билгини норуот хаһаайыстыбатын араас салааларыгар үлэһин-хамсы сыйдыаллар. Иһилэртэн үтүгэһэ снэрдээх олох суолугар биригик турдулар. Бу билиги сокуон

Норуот итэбэлин толорон

мүт гуманный уонна ону дьоннор эттаринэн-хааннарынан ылыналлары көрдөрөр.

Ааспыт иһин сылга эһин мнэрэ быһыытынан сууттан 21 киһи арыгытан күүс өттүнэн эмтэтигэ уураахтаныа. 16 киһи ЛТП-га ытылыына.

Ааспыт сылга народнай сууттан 51 гражданный дыала көрүлүһү. Иһи иһигэр кэргэннэр арахсылларын туһунан 24, үлэһин сибээстээх мөһкүөрдөр, тустарынан 15 дыала киирбитэ. Билгини да кэргэннэр арахсылларын сүрүн бириччыннэһэн итириктээһин буолар.

Народнай суут улахан болдомтону государственнай уонна общественнай бааһа-дуолга тахсар нөһөһтөрү буруйдаахтартан төлөгүтү уулар. Былырын иннини 13 дыала көрүлүһэ, буруйдаахтартан ториталар туһаларыгар 13 тыһ. тахса солк. төлөтүлүһү. Оройуон прокурорун ирдэбиллэрин, сүөһү өлүүтүгэр 14 киһи материалнай эппиэтинэһэ тэрдиллэ. Ол иһигэр 8 тэригэ салайааччылар уонна специалистара ыдаабы хамнастарынан материалнай эппиэтинэһи сүктүлэр.

Народнай суут үлэтин биһир сүрүн хайысханын нэһилиэнньэ ордуугар интэр-өйдөтөр үлэни ытытты буолар. Ааспыт сылга Сокуону өйдөтүү бэрээдэгинэн нэһилиэнньэ, үлэ коллективтарыгар сүүрбөччэ лекциялар, дакылдаттар аарыһыллар «Сага олох» ханнаат «Киһи уонна сокуон» диир страницата сыл устата 4 төгүл таһаарылыына. Итиннэ суут-снэһиэһэ органнын үлэһиттэрэ 20-тэн тахса мэтэтийдэри, консультациялары бэһэтээтэллэр. Орган үлэһиттэригэр олохтоох радионан 11 төгүл эһилэр оҥорулунулар. Нэһилиэнньэһэ правовой билигин тартаатыга народнай университет факультета үлэһиттэр. Итиннэ сылга 7-8 тема үөрэтиллэр. Итэһччилэр — народнай, сэтээтэллэр, таһаарыстыгы суут, ДНД чилиһинэр, профсоюзнай актив. Окуулар үрдүкү ылаастары, 13 М-дээх СНТУ үөрэнээччилэригэр орган үлэһиттэрэ советскай Сокуон төрүттэригэр туһунаах лекциялары бэһэтээтэллэр оҥороллор. Сыл айы таһаарыстыгы суут пред-

седателлэригэр, ДНД начальниктарыгар, профсоюзнай активна аналлаах семинардар ытыллаллар. Оройуон үтүс библиотекаларыгар Сокуону пропагандалыыр витриналар, оройуон киносатрдарыгар лекторийдар тэриһиллэр.

1986 сылга мнэстэтигэр тахсан 19 дыала көрүлүһү. Киирбит дыаһалар, сүннүүн, сокуонунан олохтохмут болдохторго көрүлээн иһэллэр. Буруй тахсыбыт бириччыннэтин арыһыыга сыл устата сууттан 6 маһынай быһаарыи таһаарыллар тустаах тэриһтэлэргэ мнэрэ ылаалларыгар ытыллыыта. Ол иһинэ сууттан контуруолланар. Суут таһаарар уураахтара, сүннүүн, толору күүстээх буолуулары ситиһилинэ.

Народнай суут үлэтигэр 70 народнай сэтээтэл кыттар. Бу араас илаллах Норуот представителлэрэ суут үлэтигэр улахан көмөнү оҥороллор. Сэтээтэллэр бари дыаһалары көрүүгө кытталлар, суут уураахтарын толорууга, кэтээн көрүүгэ сууттаммыт дьонго сыйыарыллан киилэр таба суолга туралларыгар көмөлөһөллөр. Биллэрин гражданный эбэһинэстэрин үтүө суобастаахтык толорор народнай сэтээтэллэр ортолоругар «Мин дьаһайы» совхоз рабочая Н. И. Мухин, иһтэһинэ А. П. Иванова, учуутал М. А. Собакина, медсестра Л. В. Ермолева, бухгалтер В. С. Поселская, эргиз үлэһит М. Г. Климова, типография директара П. М. Массая, пенсионер А. В. Попов (Болугур) бааллар. Былырын народнай судууһа быыбардааччылары иннингэр 8 төгүл народнай сэтээтэллэр иһиллэри талыт коллективтары иннингэр 18-та отчуоттаатылар. Народнай сууттар сэтээтэллэрин боломуочуулары бийыл муус устарга — мам иһигэр бүтүөхтээх. Ошон РСФСР оройуоннараабы (куореттардаабы) народнай сууттары народнай сэтээтэллэри уочараттаах быыбардарын ытыт туһунан олунуу 27 күнүгэр РСФСР Верховнай Советын Президиумун Ылааһа таарыста. Бу дьыл муус устарга — мам иһигэр народнай сэтээтэллэр уочараттаах быыбардара буоларынан сибээстээн сэтээтэллэр суут үлэтин туһунан талылыыт коллективтары иннинлэригэр отчуоттааһына тэриһилээхтээх. Отчуоттары ытытыг олохтоох Советтар, коллектив салайааччылара көмөлөһөр эбэһинэстээхтэр.

Народнай суут үлэтигэр итэбэстэр суох буолбатахтар. Чуолан үтүгэй тэрэһиннээх аһаас суут простестара арыһахтык буолаллар. Дыаһалары көрүүгө общественность представителлэрэ сэдэхтик кытталлар, нэһилиэнньэ ортолугар Сокуону пропагандалаһын өссө да ситэһэ суох. Народнай суут сорууһан ити итэбэстэри туоратыыга үлэни күүһүрдэн тэриһин буолар.

Партия XXVII съези правопорядки харыстыр организар иһиллэригэр, чуолан суут үлэтигэр улахан соруктары туруорбута. Ол соруктары толорууга буолары турар народнай сэтээтэллэр быыбардарын үрдүк тэрэһиннээхтик ытыты үтүгэй мэктинэн буолуоһа.

Е. МАКАРОВ, народнай судууһа, РСФСР үтүөлээх юриһа.

Милиция кадрдара

Новгородка бэйалэрин үтүгэй өттүнэн көрдөрбүт рабочайдарын болдохтоох сулуусаларын кэһинтэн Советскай Армия буойуттары комсомольскай путевканын не дыала органныгар үлэһиыты үтүө үгэһэ кубулуйда. Киилэр народнай депутаттар уобаластаабы Советтарын исполкомун не дыалаһа управлениетин үөрэтэр кииһэр советскай правопорядки харыстааччылар чэлэки-тэ суох, ол ээрэри бо-чуоттаах үлэлэрин кытаом билснэллэр. Опытаах преподавателлэр са-га кэлэр солбудаһыкка бүтүн милиция снэбэһинэ ылыт аныгы-ым-техническай средстволары үөрэтэллэригэр көмөлөһөллөр, патрульная постовой сулууса ым-пыстарын-чынныктарын билсннэрэллэр, диириг политическай билигин баһылыктарыгар би-төрүттэри уураллар. Эмиз бу ханна дойду союзнай республикалыттан уонна уобаласта-ыттан наһан участковая инспектордар квалификацияларын үрдэтинэллэр.

Уобаластаабы управле-ние үөрэтэр кииһэ бу уһулучу суолтаах государственнай дыаһалара холобурдаахтык сулуус-налы смддэр албас ахсааннаах выпускниктарынан кизн туттуон туттар.

Снимокка: Новгородскай уобаластаабы не дыала управлениетин үөрэтэр кииһигэр квалификацияларын үрдэтинэ сыйдыр участковая инспектордар бөлөхтөрө.

ССТА фотохрониката.

Народнай сэтээтэллэри быыбардааһын

РСФСР Верховнай Советын Президиума бу дьыл муус устарга уонна мам иһигэр народнай сууттар народнай сэтээтэллэригэр уочараттаах быыбары ытытарга быһаарда.

Народнай сэтээтэллэр 100-тэн итэбэһэ суох быыбардааччылар дьаах предпринималарга, учредителларга, нэһилиэнньэ-лээх кууһтарга уопсай муһуһуһан талылааллар. Муһуһахтары олохтоох партиянай уонна общественнай ториталар тэриһэллэр. Буолар бол-дубун үс хонук иннинэ бари быыбардааччыларга биллэрээхтээхтэр. Муһуһах иһиллэр баһылар үтүс өттүлэрэ кыттыла-сынан эрэ ытыллар. Ону президиум салайар. Оройуоннаабы народнай суут народнай сэтээтэл-лэрин ордуу албах муһаһы ылыт аарылар. Куолас-тааһын тумуктэрэ бөрө-куолар сурулаллар; он-но президиум састааба бүтүннүү иһин баттыыр.

Воротокуюлга иһил-лаллар: — муһуһах буолбут си-ро; — ытыллыыт күнэ-дыла;

— быыбардааччылар уоп-сай ахсааннара; — муһуһах сыйдыыт быыбардааччылар ах-сааннара;

— кандидат иһин уонна чилиһи утары бэриһи-бит куолас ахсаана;

— талылыыт народнай сэтээтэл толору аата-суо-ла, сааһа, оҥура, үөрөһө, партияноһа, үлэһин дьа-рыга, оҥорор сирэ, урут народнай сэтээтэллэрин талылыыта, талылы-батаа.

Билигин оройуон-мүт народнай сууттар 70 сэтээтэл талы-лаахтаах. Кандидаттары бари өттүнэн снэһини ыараттан сүүмэрдээх-хэ наада. 25 саастарын сиппит дьон туруорул-луохтаахтар. Киилэр ортолоругар ледагогар, эмп, суот-ахсаан үлэһит-тэрэ баар буолууларын учуоттуохха.

Народнай сэтээтэллэр быыбардарын үрдүк тэ-рэһиннээхтик ытыты — партиянай, советскай үлэһиттэр тирээн турар соруктара.

Е. МАКАРОВ, народнай судууһа.

ҮРДҮК ИТЭБЭЛ, ЭППИЭТИНЭС

түһүн эбэтэр атын киһи сабыдыалыгар түбөһөн оҥорор. Онуку дьонго суут, быраабыла курдук, хаайыттан сибээһэ суох кэтээн көрөр интэр мнэралары туттар. Итиннэ мнэрэлэргэ сууттаммыт дьон баһылар үтүгэһэ көнөр суолга тураллар. Бу үлэһэ билигин — народ-най сэтээтэллэр ылааһыт баар.

Сууттаааччы ыскаа-мыбатыгар үтсүгэр олох суолугар сага туран эрэр эдэр дьон оҥороллору көрөр мараһа. Бу үлэ коллективтарыгар ыччаты

кытта интэр-өйдөтөр үлэ мөһтөрүтэн тахсар. Ки-лин бириэмэһэ быраага оҥорон сууттаным үтсэ-үлэһин иччакка сыйыан-наах. Ити тэригэ сала-лааччыларын өттүтэн үлэһин ыччат туһугар болломто, контуруол су-дун түмүгэ.

Кэргэн арахсытыи дыаһалта суукка чааста-тын көрүлүлэр. Бириччи-нэһэ үтсүгэр — эр дьон арыһааһынара. Ма-ныаха билигин даһаны кэргэннэлэр арахсыла-ра киилэр бэйалэрин эрэ дыаһалара буоларын

курдук буортулаах өйдө-бул баар. Бу олох сыһа, Кэргэн общество туллар туһааһа. Ошон бу дыаһа-ба коллектив ороһоро-наада. Оччого сорох эдэр кэргэннэлэр арахсыыга кийиһэ суохтар этэ.

Сууһа албах үтсүүлэр үлэ сокуоннарын кэһин түмүгэр киирэллэр. Бу үтсүгэр профсоюз ком-теттара үлэһит интири-һин комсүүр онугар администрация өттүгэр охчуулар баарыттан уон-на салайааччылар үлэ со-куоннарын билбэттири-тин тахсар.

